

עומקא דפרשה

במה ללומדי התורה

בס"ד, פרשת כי תצא תשס"ח

נושא הפרשה:

מצות מעקה

גליון יא

ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך

כ.ה

מודיעין עילית

שער הפלפול

הרב ישעיהו פלדמן

חיוב מעקה בבית האוצרות

הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת נפש פי"א א) כתב, מ"ע לעשות אדם מעקה לגגו שנאמר ועשית מעקה לגגך, והוא שיהיה בית דירה, אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו זקוק לו, ובהשגות הראב"ד שם, א"א בספרי מרבה את כולן למעקה ואינו ממעט אלא בית שער אכסדרה ומרפסת. ובכס"מ כתב וז"ל, "ויש לתמוה על זה דהא תניא בסיפרי אין לי אלא בית מנין הבונה בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות ת"ל לא תשים דמים בביתך, יכול אף בונה בית שער וכו' ת"ל בית, מה בית מיוחד שהוא בית דירה יצאו אלו שאינם בית דירה, וכ"כ סמ"ג, הרי דבית הבקר ובית האוצרות חייב והאיך פטר רבנו, ואפשר שטעמו משום דבפ"ק דיומא לענין מזוזה אמרינן דהני תנאי היא, ותנא דספרי סבר כמאן דמחייב ורבנו בהל' מזוזה פוסק כמאן דפטר, עכ"ד.

והנה בשו"ע (חור"מ סי' תכ"ז ס"א) כתב מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו שנאמר ועשית מעקה לגגך, והוא שיהיה בית דירה, אבל בית אוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו זקוק לו, וכתב שם בסמ"ע (סק"ב), "תימה על המחבר שבהל' מזוזה (יו"ד סי' רפ"ו ס"א) כתב דרפת בקר ולולין ובית אוצרות שמן ויין חייבים במזוזה ודלא כדעת הרמב"ם, וכאן במעקה סתם המחבר וכתב דאין חייב במעקה ודין מעקה נלמד מדין מזוזה וכמ"ש המחבר בכסף משנה, ונראה [דהמחבר] הכריע, וס"ל דלענין מעקה כיון דאין דרך בני אדם להיות להן בית תשמיש ע"ג דבית הבקר ובית האוצר, מש"ה אף דלפעמים יקרה דידור שם אדם, מ"מ אין יוצאים ונכנסים כ"כ שם למיחש שיפול משם להצטרך מעקה, משא"כ במזוזה דחייבה התורה בשביל הדר להיות מצות ה' נגד עיניו בביאתו וביציאתו, בזה פסק דהדר שם צריך לקבוע מזוזה באותו פתח, עכת"ד הסמ"ע. וצ"ע בדבריו, דהא אכתי לא תירץ הא דהרמב"ם לא כתב כהספרי, וכי מכח סברא פליג אספרי, ועיין בחזו"א (חור"מ לקוטים סי"ח) דמכח קושיא זו כתב להלכה דלא כהרמב"ם והשו"ע, ופסק כהספרי דבית האוצרות חייב.

והנראה בזה, דהנה הרמב"ם (מלכים פ"ז ה"ה) גבי חוזרים מעורכי המלחמה כתב, אחד הבונה בית לשיבתו ואחד הבונה בית הבקר בית העצים בית האוצרות הואיל וראוי לדירה, ואחד הבונה ואחד הלוקח ואחד שניתן לו במתנה או הירוש הרי זה חוזר, וצ"ע אמאי גבי מעקה פטר בית האוצרות וגבי עורכי המלחמה חוזר. ונראה דס"ל להרמב"ם דחלוק הדין דבעינן בית דירה במעקה מהדין דבעינן בעורכי המלחמה בית דירה, ומשום דבמלחמה ליכא דינא דבית דירה אלא סגי בראוי לדירה, משא"כ גבי מעקה ס"ל להרמב"ם דבעינן בית דירה, וכמ"ש הרמב"ם בה"א "והוא שיהיה בית דירה" דלא כמ"ש גבי מלחמה "הואיל וראוי לדירה". והספרי דמרבה בית האוצרות נמי לחיוב מעקה, ו"ל דס"ל דגם במעקה סגי בראוי לדירה ולא בעינן בית דירה ממש, וכן מוכח מהספרי דמרבה לחייב היכל (דהיינו ביהמ"ק) במעקה.

והנה בחולין (קלו.) אמרינן גגך למעוטי בתי כנסיות ובתי מדרשות דפטורין ממעקה, ופירש"י שם לחד לישנא משום שאינו בית דירה, וכבר עמדו בזה הנצי"ב והמנ"ח דהספרי הוא דלא כהגמ'. ולהנ"ל א"ש היטב, דהספרי ס"ל דלא בעינן

שער העיזן

הרב יהודה כץ

בגדר חיוב מעקה

איתא בגמ' סוכה ג: דבית שאין בו ד' פטור ממעקה. ובב"ק נא. איתא דבית שאין בתוכו חלל טפחים אין חייב במעקה, וקשה דהרי במעקה נאמר "ולא תשים דמים" ומניה ילפי' בב"ק מו. דלא יגדל כלב רע ולא ישים סולם רעוע. וא"כ מאי שנא בית שאין לו דיני בית דאין בו דין זה דלא תשים דמים, להוי לכה"פ כסולם רעוע.

וייסד בזה החזו"א [עי' חזו"א למס' ב"ק נא.] דבאמת גג מצד טבעו ומציאותו אינו מקום סכנה כ"כ, וחידוש התורה הוא דחייבה תורה במעקה, והביא החזו"א את דעת הסמ"ג דבור פתוח סגי לו במחיצה של ג"ט. וכתב ע"ז דמצד דין "הרחקת הסכנה" ס"ל להסמ"ג דסגי בזה, אמנם כשחדשה התורה מעקה בעינן מחיצה של י"ט. וכתב החזו"א דיתכן באמת שבית שאין בו ד' על ד' יהיה חייב בהרחקה ע"י ג"ט, דרק מעקה שבתורה גדרו שיהא "מחיצה".

ויוצא לפי דעת הסמ"ג, דבאמת הרחקת הנזק בא ע"י ג"ט, אלא יש חידוש התורה שצריך מעקה וזה רק בבית ושם בעי מחיצה.

ויש לחקור בבית שעשה לו מחיצה על גגו ג"ט, אם עדיין עובר "בלא תשים דמים", דהא חדשה תורה דתיקונו ע"י מחיצה י"ט, אמנם מסתבר שחידוש זה הוא דוקא כשיש סכנה אבל כשכבר נסתלקה פקע האיסור. וא"כ יש לדון שכשעשה ג"ט מחיצה כבר פקע עשה של מעקה, דהרי בלישנא דקרא מפורש דמעקה הוא משום "הדמים" ואם אין דמים יתכן דאין מצוה.

ואם נסכים עם ב' ההנחות דלעיל, א' דפקע איסור דמים ע"י מחיצה ג"ט, וב' דפקע חיוב מעקה, יש לדון אם ע"י מעשה זה נחשב להפקעת מצוה הפקעת חיוב עשה, שהרי היה עליו חיוב ובטלו. ולכא' הוי כאילו הרס הבית ולא עשה מעקה. ובזה עצמו יש לדון [בהרס הבית] אם ביטל עשה או לאו.

ואם יש כאן ביטול, יש לזיהר שלא לבנות המעקה שורות לבנים טפח על טפח. אלא יבנה י' בב"א שע"כ יקיים המצוה.

אמנם יעוי' חזו"א שם שהביא דעת הרמב"ם דגם מעקה לרור הוא י"ז וא"ר יחרו דרשוני זה הרמ"ח להולא

גליון זה יוצא לאור

לעילוי נשמת ר' יגאל ב"ר יוסף ז"ל

גלב"ע י"ז אלול

מצות מעקה וסילוק מכשולות

דרשו בספרי, ועשית מעקה לגגך מצות עשה, ולא תשים דמים בביתך מצות לא תעשה. והיינו דנאמרו כאן ב' מצוות הא' מ"ע לעשות מעקה לגגו, והב' מצות ל"ת שלא יהיה בביתו דבר הגורם לדם. וכך כ' הרמב"ם (פי"א מהל' רוצח) וז"ל: מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו, שנאמר "ועשית מעקה לגגך" והוא, שיהיה בית דירה. ובה"ד שם ז"ל: ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה וכו', ועבר על "לא תשים דמים". וכ"פ בשו"ע חו"מ סי' תכז.

אכן נחלקו הראשונים בגדר ב' מצוות אלו שנאמרו כאן דין מעקה ודין הסרת מכשול, אם הן קשורות זב"ז או שהן ב' מצוות נפרדות.

בספר המצוות (קפד) כתב הרמב"ם וז"ל: שנצטוונו לסלק המוקשים והמכשולים מכל משכנותינו, היינו שנבנה כותל מקיף סביב הגגות והבורות והשיחין ודומיהם, כדי שלא יפול מישהו בהם או מהם. וכן מקומות הסכנה כולם בונים ומתקנים אותם, כדי שתסור הסכנה. והוא אמרו "ועשית מעקה לגגך". וכ"כ החינוך (תקמו) וביאר דהא דכתבה התורה "גג" משום דדיבר הכתוב בהווה. ומדבריהם מבואר שבכל הסרת מוקשים ומכשולות מקיימים מצות עשה של מעקה. וכן מבואר ברמב"ן בקידושין לד. שהלאו דלא תשים דמים בא לקיים ולחזק את העשה. והיינו כנ"ל דבכל מכשול יש מ"ע של מעקה [ויתכן דזהו שכ' הרמב"ן בפר' דהמצוה מבוארת מלא תעמוד על דם רעד, ועיין].

אך דעת התוס' בקידושין ולד. ד"ה מעקה) דהלאו שייך רק בבונה בית מתחילה על מנת שלא לעשות מעקה אבל אם היה בדעתו לעשות מעקה ולאחר שבנאו נמלך או שעשה ונפל אין שם אלא עשה. כלומר דהלאו והעשה הם ב' ענינים, וכך מבואר בסמ"ק [קנב] שחילקם לב' מצוות מפני דפעמים יש הל"ת בלא העשה. ז"א דהעשה הוא רק על מעקה ולא על שאר מכשולות. [וכ"פ החיי אדם (כלל טז) דבורות הוא בכלל הלאו ואינו בכלל העשה].

א"כ לדעת הרמב"ן והחינוך [והרמב"ם בסהמ"צ] בכל סילוק מכשולות יש מ"ע דמעקה, אבל לדעת התוס' והסמ"ק יש בהם רק לאו ולא עשה. ונראה דיש בזה כו"כ נפק"מ לדינא:

לד' הרמב"ן והחינוך בכל מכשול שמסיר יש ענין שיעשנו בעצמו ולא ע"י פועל דהרי קי"ל שמצוה בו יותר מבשלוחו. אבל אם נאמר שיש כאן ב' מצוות א"כ רק במעקה שבגגו יש ענין שיעשה בעצמו.

עוד יש לדון באחד שקפץ והסיר מכשול מבית חבירו בלא רשותו דאם הוי מצוה כללית זכה במצוה (וחייב לו י' זהובים). ובעה"ב ממילא נפטר דהרי אין מכשול. ועיין במנ"ח שכ' דהפסיד המצוה.

עוד נראה שתלוי בזה דין גג שאין משתמשי בו, דאם נאמר דהיא מצווה כללית של הסרת מכשול א"כ כאן אין מכשול ואין עליו חיוב של מעקה. אכן אי נימא שיש מצוה מיוחדת בגג לכאז' חייב לעשות מעקה לגגו אף שאין משתמשי בו. ולמעשה נחלקו בזה הפוס' דד' הרשב"א (ח"ב מג) דפטור וכ"פ המ"ב תקמ (בה"ל ד"ה וכן) והחזו"א. אך הנצי"ב על הספרי והמהר"ם שיק (מצוה תקמז) ושד"ח כלל קצה כ' דאם ראוי לשימוש חייב אע"פ שאין משתמשי. [ועי בתשו' הרשב"א (ח"ב מ"ה) דבגג רעפים שאין אפשרות להשתמש בו לר"ו מניח המצוה ורדהו"ל וכו' וזו הנה הרווחח ושאו

מעקה – רמז למצות התשובה

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא-תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו.

הנה נרמזו במצוה זו ענין עיקרי בצורת מעשה התשובה כמ"ש המפרשים [החת"ס ראה בשער הדעת, חומת אנך לחיד"א, עוד יוסף חי, ועוד] שרומזו על הבונה ומחדש את ביתו לשוב אל ה'. [האדם נקרא בית כמו שנאמר בקהלת (יבג) ביום שיזעו שמרי הבית וגו']. ובמעשה התשובה הרי הוא בונה את ביתו מחדש, ואז העיקר המוטל עליו הוא עשיית מעקה, דהיינו גדרים וסייגים לבל יפול וישוב לכסלתו.

ומצאנו ג' ענינים בדברי רבותינו הראשונים על תפקיד ה"מעקה" במעשה התשובה:

א' צורת התשובה, היא בבניית גדרים כמו שכ' החינוך במצוה ככג שיעשה תשובה בכל כוחו ויגדור עצמו בהרבה גדרים. והאריך בזה הארחות צדיקים בשער התשובה (כו) דישנן ד' מיני תשובה והשניה מהן היא "תשובת הגדר". והיא לגדור עצמו מהעבירה בעשה טוב. ובכלל זה גם ההכנה של סור מרע כמ"ש הארח"צ מקודם ז' תנאים בתשובה שלמה, והשביעי – "צריך שידע להתחזק מאד ולסבל סבל גדול להמנע מן הרע אשר הורגל בו... גדרים גדולים לפרש ממה שהורגל, וצריך הסכמה גדולה בכל לבו ובכל נפשו להמנע [ממנה]. ויסיר ההרגל מלבו כאלו לא הורגל...". [וע"ע יערות דבש ח"א ד"ה וד"ו דעיקר התשובה היא בעשיית גדרים].

ב' כפרת העוון, שע"י המעקה שמציב לעצמו הבעל תשובה יזכה לכפרה, כדברי רבינו בחיי ברמזי ד' מינים (פר' אמור כגמ) וז"ל הדס יש בו מרירות וריחו טוב ירמוז על הצער שהוא מדרכי התשובה, והוא שיעצר אדם עצמו ושיסגף את גופו בתעניות ומלקיות ובגדרים רבים כפי מה שחטא ושיצטער כפי מה שנהנה, ועם זה יעלה ריחו לשמים.

ג' רפואת המדות והדעות, מלבד עצם התשובה צריך השב לרפא את חולי נפשו כדי להישיר את מעשיו, ודרך הרפואה היא בריבוי ותוספת גדרים, כמו שכתב הרמב"ם בהל' דעות (פ"ב ה"ב) וכיצד היא רפואתם מי שהוא בעל חמה אומרים לו להנהיג עצמו שאם הוכה וקולל לא ירגיש כלל וילך בדרך זו זמן מרובה עד שיתעקר החמה מלבו. ואם היה גבה לב ינהיג עצמו בבזיון הרבה וישב למטה מן הכל וילבש בלויי סחבות המבזות את לובשיהם וכיוצא בדברים אלו עד שיעקור גובה הלב ממנו ויחזור לדרך האמצעית שהוא דרך הטובה ולכשיחזור לדרך האמצעית ילך בה כל ימיו ועל קו זה יעשה בשאר כל הדעות אם היה רחוק לקצה האחד ירחיק עצמו לקצה השני וינהוג בו זמן רב עד שיחזור בו לדרך הטובה.

שעת ההיוב

א' בספרי "חדש" רבי אומר משעת חדשנו עשה לו מעקה. ופי' רבינו הלל שם - משעה שבנהו והוי חדש עשה לו מעקה **אפי' שעדיין אינו דד בנ**. וכ"כ בעמק הנצי"ב - דלא ימתין עד שיידור או ישתמש בו כמזוזה דחובת הדר, אלא מעקה חייב מיד כשרוצה לדור בו. ודעת יחידאה הוא ואין הלכה כמותו, ולכן לא הביאו הרמב"ם.

וכע"ז במהר"ל דיסקין בפר', כי תבנה בית חדש פי' תיכף כשתבנה אע"פ שאינך דר שם עדיין. [ובדיבור אחר שם פי' דהוא מצד הפועלים העוסקים בבנין]. ועי' גידולי הקדש (על הדע"ק הל' מזוזה) סי' רפה דהוכיח מכמה ראשונים דיש חיוב מזוזה ומעקה גם קודם שנכנס לדור.

והאדר"ת בס' מכשירי מצוה חידש עפ"י הספרי מהספרי דמצות מעקה היא על **הבונה** בית ולא על הדר בבית.

אך המלב"ם מפ' הספרי משעת חידושו - שתיכף שתמצה לחדש הבית צריך שתעשה מעקה. ובשטמ"ק ב"מ קא: מפורש דהחיוב הוא **דק כשדד בנ**, דכ' הטעם דשוכר חייב במעקה ולא המשכיר מכיון שאם לא שהשוכר דר שם לא היה צריך מעקה.

קיום תמיד

בס' חרדים פט"ז (כב) כ' "ובשומו על לב מצוה זו בכל יום ויראה אם צריכה תיקון, נחשב לו כאילו מקיים המצוה בכל יום". וכע"ז ביוסף אומץ (תפ"א) - "המעייין תמיד אחר המעקות שבביתו ומקבל ע"ע לתקן אם יש מכשול, מקיים בכל יום המ"ע והמל"ת [אף אם לא יעשה מעשה]". וכ"מ בחיי אדם כלל טו כד. וכ"כ החת"ס אר"ח נב שהמצוה נמשכת, ומדבריו משמע דמקיים אף בלא העיון. ועי' להלן בענין כבוד המעקה דהוי חפצא דמצוה ולכא' ע"כ דקיומה כל הזמן. [אך עי' אבנ"ז אר"ח תנט דבשבת הוי זמן חיוב משום שאם נפל מחוייב לבנות].

ברכה בעשיית מעקה

בשאלות (קמה) - וכד עביד מעקה אומר אקב"ו על המעקה. וכן ברמב"ם ברכות יא, ח - אבל אם עשה מעקה מברך בשעת עשייה אקב"ו לעשות מעקה וכן כל כו"ב. ושם ה"ב - עשה מעקה לגגו מברך אקב"ו לעשות מעקה. [עי' קרב"נ פסחים פ"א י' אות ש דלר"ת מברך על קביעת מעקה. ועי' בהעמ"ש קמה דמ"ש השאלות בנוסח הברכה על המעקה (ולא "לעשות" כהרמב"ם), משום דכולל כל המעקות של בורות וכו' שנלמדו מלא תשים דמים, רק דעליהן בפנ"ע א"א לברך דאין מברכין על ל"ת].

וכ"ד הבה"ג (הל' מזוזה) ואו"ז (קמ) ואבודרהם בשם הל' פסוקות, ובשאלת שלום דק' כן גם מתשו' הרשב"א סי' יח. וק' ממ"ש הר"מ בהל' ברכות (יא, ד) דמצוה שהיא משום סכנה אין מברכים עליה. וי"ל כמ"ש בשו"ת פני מבין (ח) דזהו רק במצוות דרבנן [כנט"י].

השו"ע בהל' מעקה [חר"מ תכז] לא הזכיר ברכה, [עי' שד"ח ח"ו עמ' 312 מ"ש בזה] אך רעק"א והפ"ת הביאו לדינא. וכ"פ החיי אדם כלל טז ופאת השלחן הל' א"י סי' ב סעי' כ.

דעת הרוקח שס"ו דאין מברכים כיון שגם עכ"ם מוזהרין בזה. [ובי' המשפט שלום (קפח א) משום דהוי **אביזריהו דשפיכות דמים**. אכן עי' שהש"ד (ו, ה) דישראל משונין מעכ"ם אף במעקה, וצ"ע]. וכ"כ המאירי במגילה כא. [אך בפסחים ז: כ' שמברכים]. בשו"ת זכר יהוסף אר"ח סח (ה) ביאר השי' דאין מברכין, משום שהמצוה לא נגמרה עד שילכו שם בני'א [כשם שאין מברכין על עשיית עיר מקלט].

שעת הברכה

העיטור (ציצית ש"ג ח"ב) כ' שמברך בתחילת הקביעה, [ובמזו"ב דימהו לבדיק"ח]. אך החת"ס כ' בתשו' (אר"ח נב ד"ה מ"מ) שמברך רק בשעה שסותם הפרצה האחרונה דקודם זה איננו מעקה. ועי' שד"ח (ח"ו 312) שהביא מכמה פוס' דראוי לברך קודם ההתחלה משום עובר לעשייתו.

כבוד המעקה

כ' בשבלי הלקט קפה "שמעינן לשאר מצוות כמו מעקה או

שכירות

בב"מ קא: אי' דהחיוב על השוכר [ונפ' בחו"מ שיד אך הרמ"א כ' דתלוי במנהג המדינה]. וד' הסמ"ג (עשין עט) ומובא בהגהמ"י פ"א (א), דשוכר פטור מה"ת מדלא מרבינן בספרי אלא לוקח ויורש ומקבל מתנה. והא דבגמ' דהחיוב על השוכר הוא מדרבנן, פן יבא להתרשל בדבר. וכ"כ ר"י נכ"א ח"ה ועו"ר. והחזו"א (חר"מ ליקוטים יח סק"ז) דקדק בסמ"ג דמדאו' בעה"ב חייב עי"ש, ובאמת מפו' כן ביראים (רלד) דמעקה לאו חובת הדר, והמשכיר חייב מה"ת, אלא דרבנן עקרוה ממשכיר דמחמת שאינו דר שם יתשל בזה ובינתיים השוכר מסתכן.

ועי' דבר אברהם ח"א לו אות י' שחקר בגדר תקנת רבנן בזה. במהר"ל דיסקין עה"ת [תשו'] כ' דמצד לא תשים דמים בביתך לכא' פשי' שמחוייב השוכר. אך דחה דהלאו דל"ת דמים הוא כאשר עושה מעשה [גידול הכלב או העמדת הסולם], אבל חיוב מעקה בא מעצמו מתוך בעלות הבית. [עי"ש מה שהאריך עוד בראיות לכאן ולכאן]. ובמכשירי מצוה לאדר"ת הוכיח דמצד הדין אין על השוכר שום חיוב אע"פ שמשתמש בבית.

דעת הכנה"ג חר"מ תכו דהשוכר חייב **מדאורייתא**. [הביאו המנ"ח]. וכן הביא השד"ח בשם המג"ן.

בפאת השלחן (הל' א"י סי' ב סק"ז) חידש [עפ"י רש"י והיראים] דלעולם עיקר החיוב על המשכיר ולא חיובו השוכר (בב"מ קא) אלא לתקן המעקה הקיים, עי"ש באריכות.

[בענין שוכר מגוי עי' פאה"ש שם ודבר אברהם סי' לו ושד"ח ח"ה עמ' 110].

מרפסת

בספרי - יכול אף הבונה בית שער אכסדרה ומרפסת, ת"ל בית, מה בית מיוחד שהיא בית דירה יצאו אלו שאינן בית דירה. [מרפסת - פרוזדור שלפני הבתים. רש"י יומא יא:]

במו"ק יא. אי' דבחוה"מ מותר לעשות מעקה לגג ולמרפסת וכ' בתו' רא"ש שם בשם הראב"ד דלאו למצות מעקה קאמר דמרפסת לאו בת מעקה דמצוה היא אלא לצניעותא בעלמא. והמאירי [דחה את תו' הראב"ד] כ' דב' מיני מרפסת יש, שעשויין לתשמיש צריכין למעקה ושאינן עשויין להשתמש אלא למעבר או להניח דברים שאין דריסת הרגל מצויה בהם כגון זה א"צ מעקה.

מרפסת שתחתיה דירה של אחר, עי' מהר"ט ח"א קי בשם הבי" דהחיוב על המשתמש, [ולא על התחתון אף דזהו גגו].

החזו"א (שם סק"ו) כ' שמרפסת הבולטת החוצה אינה חייבת כיון שאין תחתיה בית דירה אינה כגג, עפ"י הריטב"א במו"ק שם, ואף אמנם דבעי שמירה וסילוק היזק אבל א"צ גובה ה"ט. והקה"י (כתבים חדשים סוכה קס) דן באריכות בדבריו והעלה לחייב עי"ש. וכ"כ בשבה"ל ח"ג טו דמרפסות שלנו מקרי עשויות לדירה ומ"ש הספרי דפטורה הוא משום שאינה לדירה. ועי' דברי מרדכי פסחים סי' סג.

מדרגות

בספרי - למה נאמר גג **פרט לכבש**. ופי' הנצי"ב שם דלא חיישינן אלא למקום תשמיש בבית, או על הגג שהיו משתמשים בו לפנים, וטרוד בעבודתו... אבל כבש לא מקום תשמיש הוא אלא להליכה, ויתבונן בהליכתו, ואף דאמר' בב"ק כז: אין דרכם של בני'א להתבונן בדרכים, מ"מ בכבש איבעי ליה לעיוני. וכע"ז פי' הסד"ר והמלב"ם. אך התו"ת כ' דהפטור דהספרי הוא רק בכבש המזבח משום דכהנים זריזים. כ' בספרי דבי רב דל"ל דרק כעין הכבש שהוא גדול ורחב, וכ"כ השד"ח דהיכא דשכיח היזקא [כגון כבש צר] לא פטרו חכמים. ועי' יוסף אומץ תפא.

בס' היראה לר"י כ' "ואל תניח ביתך בלא מעקה למדרגות". והוא הוכחה לתו"ת או דאיירי בצרות וכהסד"ר.

וכ"כ החיי אדם טו, כד דמדרגות חייבות במעקה. אמנם אף לשי' דא"צ מ"מ בחדר מדרגות יש לחייב את חלק המישור שבכל קומה מדין גג, כמו שהאריך בשו"ת מחזה אליהו קכב.

כ' בערוה"ש חו"מ תכז [אחרי שביאר דלא תקנו ברכות על מצוות שכליות] דעל מעקה מברכים כיון שאינה שכלית, דע"פ שכל ישמור ההולך שם את עצמו. אך בס' הברית ח"ב מא"ב דרך הקדש פ"ב כ' דמצוה זו היא חסד עליון על האדם לבל יפול הנופל ממנו. ולמצוה יחשב לו. ומקבל שכר על זה.

...ואני אומר שהיא מצוה המורה מן החמורות כמ"ש לעיל, וכ"ש להמעיין בספר הקדוש עין חיים מהאר"י במצות מעקה והמבין דבריו, שהמבטל מצות מעקה כאילו מחזיר העולם לתוהו ובוהו, כי יפול השפע הנופל בלי מעצור. ולדבריו כפי המובן לי, דומה עוון זה לזורע כלאים, ואפשר שזה טעם הסמיכות בפרשה אחר. הקלמת החכמת אדם לשערי לך

וע"ד הקבלה ועשית מעקה לנגך... כי המעקה הוא דבר הסובב והמקיף והוא מקור עליון, קדוש הוא בחכמה ובתבונה ובדעת, והגג הפרוש על הבית הוא החכמה, ולכך צריך הגג מעקה כדי שלא יפריד ויקצץ, כי ראשית חכמה יראת ה'... כזינו נחיי

ועשית מעקה לנגך, מצאתי רמז, נג הוא גבוה, ורמזו שיעשה גבול לגאות. ואם לאו, משם תהיה נפילתו "כי יפול הנופל ממנו", לפני שבר גאון.

ש"ל פ"י כי תלך

עפ"י משאחז"ל [יבמות כא.] שחייב אדם לעשות גדרים וסייגים, ומכ"ש בעל תשובה, שצריך לפרוש משבעים שערי היתר שלא ליגע בשער א' של איסור. אמנם לזה צריך שמירה יתירה, שלא תהיה השמירה לו למכשול, כמ"ש חו"ה [יהוד המעשה פ"ה], כי היצו"ר ילחום כנגדו להעביר גדרו... וזה מרמו הקרא, "כי תבנה בית חדש שתחדש ביתך לשוב אל ה', אזי העיקר – "ועשית מעקה לנגך" גדרים וסייגים. אך אמנם תשמר ש"לא תשים דמים בביתך" – שלא ישים המעקה ההוא דמים בביתך, כי אולי סוף שיפול הנופל ממנו, פ"י מן אותה המעקה יפול ח"ו.

חטס סופר

...הא דכתיב בית חדש בא ללמדנו דהבונה בית חדש ראוי לייסדה ע"ד מצוה בתחילתה, והכי מבואר בזוהר פ' מצורע. מש"ה ציוה להכין ביתו במצות מעקה... העמק דבר

הערות

ואני מסתפק כשאחד משתמש על הגג שלא ברצונו של בעה"ב, אם הוא מחייב בתשמישו את בעה"ב שאינו משמש בו כלום, שיתחייב לעשות מעקה מאחר דמ"מ גגו הוא, ויש חשש פן יפול הנופל ממנו. או י"ל שכיון שהוא משתמש בגזילה אין בעה"ב מחוייב לתקן את גגו בשבילו...

ומסתפקא עוד, אם נאמר שהמשתמש בלא רשות מחייב בתשמישו את בעל הגג. באופן שבעל הגג לא ידע מזה, אם מותר להגיד לו ומחייבו בזה לעשות מעקה, או שאינו רשאי להגיד, דמה שמחייבו בשימוש היינו כשיודע מזה, אבל כשאינו יודע הו"ל מתעסק ופטור.

האדר"ת, מכשירי מצוה עמ' מ

כתב המגן אברהם (סי' יג סק"ח) בשם המרדכי, דהלובש ד' כנפות בשבת שא"א להטיל בו ציצית אינו אסור מדאוריתא, דהתורה לא אמרה לא תלבש ד' כנפות בלא ציצית, ותדע דאטו מזוזה ומעקה אסור ליכנס שאין בו מזוזה ומעקה אלא בעמוד ועשה קאי ותו לא. [ובמרדכי לפנינו והל' ציצית תתקמ"ד] לא הזכיר מעקה, אלא מתוך שהזכיר המרדכי קודם מעקה, הבין המג"א דה"נ מיירי גם לגבי מעקה.]

והנה בחולין פב: תנן דאסור לשחוט כוי ביו"ט משום שא"א לכסות את דמו ביו"ט, וקשה מאי שנא ממ"ש המרדכי לגבי ציצית בשבת. ולכאן החילוק דבכיסוי הדם הוא מצריך את הכיסוי, ועל כן אסור להביא מצב שיהיה דם בלא מצות כיסוי, משא"כ בציצית שאין הד' כנפות מצריכות הציצית, אלא הגברא מחוייב בציצית כשלבוש ד' כנפות. ולפ"ז במעקה מסתברא לדמותו לכיסוי הדם, דהדיור בבית הוא מצריך את המעקה, ואם כן יאסר ליכנס בבית בלא מעקה. ואין לומר דהמג"א מיירי בכניסת עראי שאינה מחייבת במעקה, דא"כ מה מדמה זה לציצית.)

אמנם י"ל דהמג"א לשיטתו דנקט התם דמ"מ מדרבנן אסור ללבוש בשבת בלא ציצית, (ודלא כהט"ז שם סק"ה). וא"כ י"ל דמה"ט אסור לשחוט כוי ביו"ט, היינו מדרבנן, ואין הכרח לחילוק הנ"ל. אמנם לפי זה צ"ל דה"נ במזוזה ומעקה מדרבנן יאסר ליכנס כשאין בו מזוזה ומעקה (עכ"פ כניסה לשם דיור קבע באופן שמתחייב במצוה), ולשון המרדכי שהביאו המג"א משמע דפשוט דאין בזה איסור, דכתב אטו אסור ליכנס וכו'. וצ"ע.

הרב אלקנה גלעזר

גובה המעקה הוא י' טפחים כמ"ש הרמב"ם הל' רוצח ושמיה"נ פ"א ה"ג. והשו"ע, והנה בעמק ברכה ביאר דמעקה אינו דין מחיצה אלא דין שמירה מנפילה ולכן לא כתבו דבעי טפח שוחק, דשיעור י"ט אינו דין שיעור אלא אומד שאמדו חכמים דבזה נשמר מנפילה, ע"ש. ולפ"ז יש לדון דבזה"ז כיון דהמודות נתקטנו סגי בשיעור י"ט כטפח דזמננו. שהרי הטפח שנאמר אינו שיעור אלא אומד בשמירה. ואז

הכתובת לחברות או שיעור

91 41 21 7
קובעי עיתים

השאר הודעתך ונחזור אליך!

תרומות להגדיל תורה בהוצאת קובץ זה
057 3141265

נושאי הגלינות הבאים בס"ד:
פרשת כי תבא – והלכת כללכיו
פרשת נצבים – תשובה
פרשת וילך – הקהל
פ"ר האיזינו [-סוכות] – שמת יו"ט

ד"ת למדורים השונים יתקבלו בשמחה, [גם הערות קצרות]
נא למסור [רצוי ע"ג דיסק] בצירוף שם וטלפון, בתיבת "עומקא דפרשה" באוצה"ס בית יוסף